

Instrument

Vierdimensionale Klachtenlijst (4DKL)

De 4DKL is een begeleidingsinstrument voor adolescenten (vanaf 15 jaar) en volwassenen en onderscheidt stresssymptomen van depressie, angst en somatisatie. De vragenlijst kan gebruikt worden door psychologen en psychiaters, maar ook door huisartsen, bedrijfsartsen en fysiotherapeuten.

Jaar uitgave/versie

november 2007, versie 1.02

Doel

De 4DKL heeft als doel (ongecomplieerde) stresssymptomen te onderscheiden van de psychiatrische stoornissen depressie, angst en somatisatie.

Doelgroep

De 4DKL is gericht op adolescenten (vanaf 15 jaar) en volwassenen, die de Nederlandse taal beheersen en niet manifest psychotisch of manisch zijn.

Werkveld

Het werkveld van de 4DKL is vooralsnog vooral de eerstelijnsgezondheidszorg (huisartsenpraktijken en de bedrijfsgezondheidszorg), maar het instrument kan gebruikt worden bij wetenschappelijk onderzoek of in de klinische praktijk.

Materialen

De 4DKL bestaat uit:

- Handleiding;
- Set vragenlijsten;
- Scoreformulier.

Voor gecomputeriseerd gebruik is de 4DKL verkrijgbaar als Testmodule bij Datec Score Manager.

Gebruik

De 4DKL wordt afgenomen en geïnterpreteerd door huisartsen, bedrijfsartsen, fysiotherapeuten, eerstelijnspsychologen, psychiaters en/of gezondheidswetenschappers. De lijst kan zowel schriftelijk als achter de computer afgenomen worden. Ook is zowel individuele als groepsgewijze afname mogelijk.

Scoring

Zowel handscoren als computerscoren is mogelijk. Elk item wordt gescoord op een 5-puntsschaal: nee = 0, soms = 1, regelmatig, vaak en heel vaak of voortdurend = 2. De somscore per schaal kan berekend worden door de scores op te tellen. Deze schaalcores kunnen met de normtabellen worden omgezet in decielscores.

Bij een score van 21-32 op de Distress-schaal is vrijwel zeker sprake van een ernstig stressprobleem. Er is vrijwel zeker sprake van een stemmingsstoornis bij een score van 6-12 op Depressie en van een angststoornis bij een score van 13-24 op Angst. Een score van 21-32 op Somatisatie wijst tot slot op serieuze 'somatische fixatie' (lichamelijke klachten, ongerustheid over de lichamelijke gezondheid, verhoogde aandacht voor de klachten en een verlaagde waarnemingsdrempel voor lichamelijke sensaties).

De ontwikkelaars bevelen aan de hoog gescoorde items te bespreken met de patiënt. Dit kan waardevolle informatie opleveren ten aanzien van aanpak en prognose.

Tijdsinvestering

Zowel afname als scoring nemen ongeveer 5-10 minuten in beslag. Interpretatie neemt ongeveer 5 minuten in beslag.

Type hulpmiddel

Vragenlijst

Onderdelen / subschalen

De 4DKL bevat de meest voorkomende psychische symptomen bij huisartspatiënten. De lijst bestaat uit 50 items die zijn onderverdeeld in vier dimensies van psychopathologie: Distress (16 items), Depressie (6 items), Angst (12 items) en Somatisatie (16 items). Vragen in de Distressschaal zijn gericht op psychische spanningsklachten, zowel licht (piekeren, gespannenheid) als ernstig (onmacht, demoralisatie). Vragen in de Depressieschaal zijn gericht op specifieke symptomen van een stemmingsstoornis: ernstige anhedonie (verlies van levenslust) en depressieve cognities. De Angstschaal meet diffuse angst en angst voor enkele veel voorkomende fobische situaties. In de Somatisatieschaal is een scala aan functionele lichamelijke klachten opgenomen die vaak in verband worden gebracht met stress. De vragen zijn gericht op hoe vaak men de klachten en verschijnselen de afgelopen week ervaren heeft.

Achtergrond

De 4DKL is ontstaan uit onderzoek naar psychosociale problemen in de eerstelijnsgezondheidszorg. De vragenlijst is geconstrueerd op basis van een door de auteurs zelf ontwikkelde klachtenlijst met 96 symptomen van surmenage (overspanning) en niet-psychotische psychiatrische stoornissen volgens DSM-III-R. De 4DKL is bedoeld om symptomen van een stressproces te onderscheiden van depressie, angst en somatisatie. Dit onderscheid is van belang voor de aanpak en prognose van het probleem dat de patiënt presenteert.

Theoretisch kader/verantwoording

De symptomen die verwijzen naar psychiatrische stoornissen zijn gerelateerd aan de DSM-III-R

Kwaliteit

Er is onderzoek gedaan naar de constructie, betrouwbaarheid, normering en validiteit van de 4DKL. In 2005 heeft de COTAN de normen als onvoldoende, de betrouwbaarheid als goed, en de begripsvaliditeit en criteriumvaliditeit als voldoende beoordeeld.

Betrouwbaarheid

Voor het bepalen van de betrouwbaarheid (en validiteit) van de 4DKL, werden naast de bovengenoemde groepen werknemers en huisartspatiënten, de gegevens van twee andere proefgroepen gebruikt. De eerste proefgroep bestaat uit cliënten (n=67) van het algemeen maatschappelijk werk, en de tweede proefgroep uit huisartspatiënten (n=55) met ernstige psychische klachten.

Wat betreft de interne consistentie blijkt de betrouwbaarheid van alle 4DKL-schalen goed en vergelijkbaar voor de verschillende proefgroepen. Ook de test-hertestbetrouwbaarheid is hoog.

De scores op Distress en Depressie lieten geen significante verandering bij de hertest zien, bij de scores op Angst en Somatisatie was sprake van een kleine, significante daling.

De COTAN heeft in 2005 de betrouwbaarheid van de 4DKL als goed beoordeeld (Evers, van Vliet-Mulder, Groot, 2006/02).

Validiteit

Begripsvaliditeit

De intercorrelaties tussen de schalen bij de huisartspatiënten en werknemers laten een behoorlijke samenhang zien, maar volgens de ontwikkelaars lijken zij elk wel een aparte symptoomdimensie te meten.

Ook is er gekeken naar relaties tussen verschillende achtergrondkenmerken en de 4DKL. Er werd een verband met geslacht gevonden (gemeten onder de huisartspatiënten). Vrouwen bleken significant hoger te scoren op alle schalen dan mannen. Er werd geen duidelijke lineaire relatie met leeftijd gevonden, de correlaties bleken allemaal laag, variërend van -0,02 tot -0,08. Bij indeling naar leeftijdsgroepen bleken werknemers van 45 t/m 54 jaar significant hoger te scoren op alle schalen dan de leeftijdsgroep 25 t/m 34 jaar. Bij de huisartspatiënten werd alleen een leeftijdseffect gevonden bij Depressie en Somatisatie: ouderen scoorden hoger dan jongeren. Daarnaast bleken de laagst opgeleide werknemers meer klachten te hebben dan de hoogst opgeleiden. Mensen in een administratieve functie hadden gemiddeld meer klachten dan mensen in een management functie. De verklaarde variantie van de 4DKL-scores door geslacht, leeftijd, opleiding en functie was overigens erg klein, in de meeste gevallen niet meer dan twee procent.

Criterionvaliditeit

De 4DKL is vergeleken met andere vragenlijsten als de Zung Self-Rating Depression Scale, de General Health Questionnaire (GHQ), de Maastrichtse Vragenlijst (MV) en de Hospital Anxiety Depression Scale (HADS). De 4DKL-schalen hadden een logische samenhang met de overeenkomstige schalen van deze lijsten. De Distress-schaal had daarbij de hoogste correlaties met bijna alle vergelijkingsinstrumenten (0,58-0,76). Daarnaast blijkt de 4DKL ook depressieve cognities te meten, een onderdeel dat niet door de andere instrumenten wordt meegenomen.

Onder de 55 huisartspatiënten met ernstige psychische klachten werd onderzocht of de 4DKL ingezet kan worden als diagnostische test voor depressie. Daarbij werd de lijst weer vergeleken met scores op de eerder genoemde vragenlijsten. Voorafgaand aan het invullen van de vragenlijsten werd een geprotocolleerd depressie interview afgenomen (Short Depression Interview, SDI). De 4DKL-Depressieschaal bleek het beste in staat depressie gemeten met het interview te voorspellen. De AUC waardes lagen tussen de .814 en .882. De 4DKL-Depressieschaal is volgens de ontwikkelaars ten minste evengoed als, maar mogelijk beter dan de vergelijkingsinstrumenten in het voorspellen van depressie.

Bij 458 van de 2127 huisartspatiënten werden naast de 4DKL-schalen ook stressfactoren en de prognose na twee maanden onderzocht. De Distress-schaal bleek zoals verwacht de hoogste correlaties met de stressfactoren te hebben, terwijl de Somatisatieschaal de meeste samenhang (in ongunstige zin) had met de prognose.

Op basis van de bevinding dat Depressie en Angst bijna nooit zonder Distress voorkomen, en Depressie en Angst vaak in combinatie optreden, maken de ontwikkelaars een onderscheid in vijf herkenbare syndromen:

1. Symptoomarm syndroom (lage score voor alle schalen)
2. Somatisatiesyndroom (voornamelijk verhoogde Somatisatiescore)
3. Distresssyndroom (voornamelijk verhoogde Distressscore)
4. Distress-somatisatiesyndroom (zowel verhoogde Distress- als Somatisatiescore)
5. Angstig-Depressief syndroom (verhoogde score voor Depressie en/of Angst met een hoge Distressscore en een wisselende somatisatiescore).

De COTAN heeft in 2005 de begripsvaliditeit en criteriumvaliditeit van de 4DKL als voldoende beoordeeld (Evers, van Vliet-Mulder, Groot, 2006/02).

Normering

Voor twee groepen zijn normscores (decielen) beschikbaar. De eerste groep bestaat uit werknemers, n= 3852, waarvan 3497 mannen met een gemiddelde leeftijd van 44,4 jaar en 355 vrouwen met een gemiddelde leeftijd van 39,1 jaar. De tweede groep bestaat uit huisartspatiënten van 15-65 jaar, n=2127, waarvan 1439 vrouwen met een gemiddelde leeftijd van 37,5 jaar en 677 mannen met een gemiddelde leeftijd van 40,6 jaar. Van de huisartspatiënten zijn aparte normen beschikbaar voor patiënten met een psychosociale diagnose (n=665) en patiënten zonder psychosociale diagnose (n=1443). Van alle normgroepen zijn daarnaast aparte normtabellen opgenomen voor mannen en vrouwen.

De COTAN heeft in 2005 de normen als onvoldoende beoordeeld omdat deze niet representatief zijn en/of de representativiteit niet te beoordelen is (Evers, van Vliet-Mulder, Groot, 2006/02).

Overige kwaliteitsaspecten

Er is onderzoek gedaan naar de constructie, betrouwbaarheid, normering en validiteit van de 4DKL. In 2005 heeft de COTAN de normen als onvoldoende, de betrouwbaarheid als goed, en de begripsvaliditeit en criteriumvaliditeit als voldoende beoordeeld.

Beschikbaarheid

De 4DKL is in schriftelijke en gecomputeriseerde vorm te bestellen bij Datec. Het instrument kan alleen besteld worden door psychologen, psychiaters, zorg-instellingen, fysiotherapeuten en huisartsen.

Bestelinformatie

De 4DKL is te bestellen bij:

Datec

Postbus 555

2700 AN Zoetermeer

Tel.: 079 3478992

Fax: 079-3478824

Email: info@datec.nl

Kosten (prijsspeil 2010):

Handleiding: 37,00 euro

Vragenlijsten per 50 stuks: 48,00 euro

Startpakket (handleiding, set vragenlijsten, scoreformulier): 85,00 euro
Test Module: 20,00 euro

Literatuur

Terluin, B. & Duijsens, I.J. (2002-2006). Handleiding van de Vierdimensionale Klachtenlijst. Leiderdorp: Datec.

Evers, A., Vliet-Mulder, J.C. van, & Groot, C.J. (2006). Documentatie van tests en testresearch in Nederland, aanvulling 2006/02 (COTAN). Amsterdam: Boom test uitgevers.

Link

[Uitgever DATEC](#)